

Trygghetsvandringar

IDÉSKRIFT NR 16

OM LOKALT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE FRÅN
BROTTSFÖREBYGGANDE RÅDET

Innehåll

FÖRORD	5
TRYGGHETSVANDRINGAR, VAD ÄR DET?	6
FÖRDELARNA ÄR MÅNGA	10
OM TRYGGHET	12
ÄR TRYGGHETSVANDRINGAR BARA AV GODO?	14
GÖTEBORG – FÖRST I LANDET MED TRYGGHETSVANDRINGAR	18
HUR GÖR MAN DÅ?	22
TRYGGHETSVANDRING MED TEMA	30
TRYGGHETSARBETE EN DEL AV VARDAGEN I KORTEDALA	35
TRYGGHETSVANDRINGAR I RINKEBY	41
TUNNELRÄDD I TYNNERED	46
TRYGGHETSVANDRA PÅ RITBORDET	48
TRYGGARE BOSTÄDER MED GOD PLANERING	52
TRYGGHETSVANDRA I SKOLOR	55
REFERENSER	61

DENNA RAPPORT KAN BESTÄLLAS HOS BOKHANDELN ELLER
HOS FRITZES KUNDSERVICE, 106 47 STOCKHOLM.
TELEFON 08-690 91 90 FAX 08-690 91 91
E-POST ORDER. FRITZES@NJ.SE

PRODUKTION

BROTTSFÖREBYGGANDE RÅDET INFORMATION OCH FÖRLAG
BOX 1386

111 93 STOCKHOLM

TELEFON 08-401 87 00 FAX 08-411 90 75

E-POST INFO@BRA.SE

BRÅ PÅ INTERNET WWW.BRA.SE

FÖRFATTARE: ANNETTE WALLQVIST

ILLUSTRATION: LARS ESSELIUS

FOTO: SID 8 TINA MIGUEL/TIOFOTO, SID 11 OCH 32 THOMAS WÅGSTRÖM,
SID 15 TOMAS SÖDERGREN/MIRA, SID 21 ANNA HULT/TIOFOTO,
SID 25 HELENA NÄRÅ/IMS, SID 47 TORBJÖRN LARSSON/TIOFOTO,
SID 52 CHAD EHLERS/TIOFOTO, SID 54 JAN NORDSTRÖM/MIRA.

LAYOUT OCH GRAFISK PRODUKTION: JOHANNA BLOMBERG, LAYOUTEN.SE

TRYCK: EDITA NORSTEDTS 2008

© 2008 BROTTSFÖREBYGGANDE RÅDET

ISBN 978-91-85664-94-8

Förord

Trygghetsvandringar som metod utvecklades i början av 2000-talet i Göteborg, sedan dess har de på kort tid spritts över landet.

Trygghetsvandringar är en flexibel metod för att upptäcka och åtgärda platser som upplevs som otrygga eller bedöms vara osäkra.

Ett syfte med att genomföra en trygghetsvandring kan vara att stärka tryggheten så att fler vill och vågar röra sig i sitt närområde.

Men trygghetsvandringarna handlar inte bara om trygghet och säkerhet. De kan också ses som ett demokratiskt instrument för att förmedla medborgarnas åsikter till beslutsfattare. För lokala brottsförebyggande råd och andra liknande grupper är trygghetsvandringar ett utmärkt sätt att samla in kunskap om ett område och få reda på vad medborgarna tycker om sin närmiljö.

Eftersom trygghetsvandringar bygger på samarbete mellan boende och det civila samhället i form av kommunala förvaltningar och verksamma i området kan de också leda till stärkt engagemang och delaktighet.

Tanken med skriften, som är en reportageskrift, är att öka kunskapen om trygghetsvandringar som metod och att visa på att trygghetsvandringar kan genomföras på en mängd olika sätt och i olika miljöer. Skriften innehåller en teoretisk del och en del med praktiska exempel på hur olika aktörer i landet arbetar med trygghetsvandringar.

Förhoppningen är att stimulera och inspirera lokala brottsförebyggande aktörer och andra att använda sig av trygghetsvandringar i det brottsförebyggande arbetet.

Författare till skriften är Annette Wallqvist, frilansjournalist och tidigare anställd vid Brå. Avsnittet om trygghetsvandringar i Rinkeby har skrivits av frilansjournalisten Sara Hultman.

Stockholm i mars 2008

Jan Andersson
Generaldirektör

Lars Alexandersson
Enhetschef

Trygghetsvandringar, vad är det?

Trygghetsvandringar är en relativt ung företeelse i Sverige. Att promenera i ett område för att tillsammans undersöka omgivningen är en metod som initierades och utvecklades i Göteborg i början av 2000-talet. Under de år som gått har metoden utvecklats och förfinats. Nedanstående citat av Gerd Cruse-Sondén, som genomförde den första trygghetsvandringen i Sverige och Borghild Håkansson, projektledare på Tryggare och Mänskligare Göteborg, ger en god bild av vad trygghetsvandringar är.

EN TRYGGHETSIVANDRING ÄR EN STRUKTURERAD metod för att undersöka både den fysiska och den sociala miljön utifrån ett trygghetsskapande och brottsförebyggande perspektiv. Grundtanken är att de som bor och verkar i lokalsamhället har störst kunskap om det. Den kunskap som finns om vad som funkar och vad som kan göras bättre är en guldgruva att ta till vara. De flesta människor är intresserade av området de lever i och använder och av dess betydelse för samvaro, för upplevelser av trygghet och för självkänslan, för det rent praktiska, för skönhetslängtan och lusten att vara skapande. Trygghetsvandringen kan vara ett verktyg för att ta reda på vad i miljön som upplevs som otryggt och som behöver åtgärdas och vad som bör värnas och förstärkas. Att identifiera de platser som upplevs särskilt utsatta och otrygga, men också de platser som upplevs som trygga och trivsamma.

DET KAN HANDLA OM ATT FRÄMJA DET SOM ÄR FINT, om belysning, vacker grönska, om välhållna gångbanor, papperskorgar och parkbänkar. Ibland kan det handla om bevakningskameror eller bra lås, om det som vi kallar situationell prevention. En annan och mer långsiktig sida av arbetet med den fysiska miljön är att planera och bygga för att människor kan mötas, träffas och få en möjlighet att lära känna varandra.

DET VIKTIGASTE I TRYGGHETSARBETET är givetvis människan och det sociala livet. Ett trygghetsfrämjande arbete kan ge bättre uppväxtvillkor med möjligheter till tillitsfulla relationer och därmed ge brottsförebyggande resultat, social prevention. Trygghetsvandringar fokuserar lika mycket på sociala aspekter som på den fysiska platsen. Att finnas med i ett sammanhang, våga hälsa på grannen och kanske be om hjälp med blomvattning, det är trygghet för många. Och den demokratiska aspekten är också viktig, att fastighetsägaren, polisen, parkförvaltningen eller politikern som går med på vandringen lyssnar på vad jag har att säga.

TRYGGHETSIVANDRINGAR UTGÅR IFRÅN att de fysiska och sociala perspektiven förutsätter varandra och samspelar. Idén är att ta in så många röster som möjligt för att få bättre underlag för att fatta kloka beslut. Trygghetsarbete är viktigt och roligt men inte lätt. Goda ambitioner kan slå fel om man inte redan från början väger in så många perspektiv som möjligt. Ålder, kön, bakgrund och livserfarenheter styr hur vi tänker. Trygghetsvandringar handlar om att alla medborgare har något att bidra med för att staden ska bli ännu mer trivsam att leva i. Det är viktigt att det inte finns något ”vi och dom”, att det inte ska handla om att stänga ute utan om allas rätt att få finnas i och använda det offentliga rummet. Det handlar om att med trygghetsglasögonen på gå runt tillsammans i ett område och fundera på vad som är gott och trivsamt, vad som bör förändras och vilka som har ansvaret. Uppmuntra medborgarna att använda fantasin! Vad kan vi själva göra för att öka trivsel och trygghet?”

Gerd Cruse-Sondén, Borghild Håkansson

"Trygghetsvandringen kan vara ett verktyg för att ta reda på vad i miljön som upplevs som otryggt och som behöver åtgärdas och vad som bör värnas och förstärkas."

Fördelarna är många

Det finns alltså flera fördelar med trygghetsvandringar. De ger de boende i ett område tillfälle att påverka den egna närmiljön och bättre lära känna både grannar och de människor som arbetar i området där de bor. För brottsförebyggare, folkhälsosamordnare och andra anställda i kommunen ger trygghetsvandringen möjlighet att ta del av de boendes uppfattning om det område de verkar i. Redan det är ett steg mot trygghet eftersom anonymiteten minskar och den sociala atmosfären förändras.

Karin Svanberg som är utvecklingsledare på enheten för drog- och brottsprevention i Stockholms stad menar att både medborgarinflytandet som trygghetsvandringen möjliggör och att politikerna tar frågan på allvar är trygghetsskapande.

– Trygghetsvandringen är genialisk eftersom det går att koppla samman kartlagd kunskap med medborgarinflytande. Det som kommer ut av en vandring ger en bra grund för det fortsatta brottsförebyggande arbetet, säger hon.

Också för fastighetsägare kan trygghetsvandringar vara lönsamma. Otrygghet kostar pengar, bland annat i form av dyrbara omflyttningar, och allt fler fastighetsägare inser att det kan vara lönsamt att ta ett socialt ansvar.

Trygghetsvandringar som idé föddes i bostadsområden men kan användas på flera olika sätt, exempelvis i skolor, för att kartlägga miljön vid en särskild plats, till exempel ett torg eller sjukhus, eller vid planeringen av ny- och ombyggnad. Möjligheterna är många.

Trygghetsvandringar handlar också om att ge tillfälle för människor att mötas. Ofta sker vandringen tillsammans med representanter från boende, lokala brottsförebyggande råd, fastighetsägare, parkförvaltning, gatukontor, folkhälsosamordnare, socialförvaltning, polis, pensionärsföreningar med flera. Tillsammans kan de ta vara på de lokala kunskaper och erfarenheter som finns; målet är ett tryggare och mänskligare närområde.

Borghild Håkansson som är projektledare på Tryggare och Mänskligare Göteborg vill dock samtidigt peka på vikten av att trygghets-

vandringen inte stannar vid en trevlig men isolerad händelse.

– Trygghetsvandringarna kan vara ett utmärkt tillfälle för politiker, verksamma och boende i ett område att föra en dialog kring hur det är att leva, verka och trivas i en stadsdel, säger hon.

När det fungerar som bäst kan trygghetsvandringarna bli ett verktyg för att främja samarbeten mellan olika kompetenser i ett samhälle där alla blir mer och mer experter på sitt och fördjupar sig i det, menar Borghild Håkansson.

– Specialiseringens baksida är att den leder till blindade fläckar mellan olika kompetensområden, och det är däremellan som trygghetsfrågorna bor. Därför måste det till samverkan för att det ska bli något av trygghetsarbetet, säger hon.

Ytterligare en fördel med trygghetsvandringarna är att de kan fungera som ett pedagogiskt instrument för medborgare att förstå hur en stad eller kommun fungerar. Det är ett sätt att i praktiken få erfarenhet av hur beslutsvägarna ser ut och vem som hanterar vilka frågor. Det ger boende större möjligheter och förutsättningar att påverka sitt närområde.

”Trygghetsvandringar handlar också om att ge tillfälle för människor att mötas.”

Om trygghet

Att vara trygg är ett grundläggande behov. Vi vill kunna släppa ut våra barn utan rädsla för att något obehagligt ska hända, vi vill ha bra skolor, ett givande kulturliv och en meningsfull fritid. Vi vill kunna gå ut överallt utan att vara rädda för att något ska hända oss, oavsett tid på dygnet.

Men att känna sig trygg och fri från rädsla är inte givet för alla. Det är inte ovanligt att människor känner oro eller rädsla i stadsmiljön, ofta för att de är rädda för att bli utsatta för brott.

Rädda människor är dåliga demokrater. Är vi är rädda blir vi sämre på att använda våra medborgerliga rättigheter, vi agerar inte och vi drar oss för att gå ut och delta i olika aktiviteter, menar Jerzy Sarnecki som är professor i kriminologi vid Stockholms universitet. Han anser att det finns en koppling mellan trygghet och information. När vi är välinformerade kan vi dra egna slutsatser om sannolikheten att drabbas av brott och påverka vårt eget agerande.

Kopplingen mellan verklig utsatthet och den upplevda tryggheten i ett bostadsområde är inte alltid självklar. I stället är det ofta även andra faktorer som påverkar. Medierna har stort inflytande på hur trygga vi känner oss, men det handlar också om så vitt skilda faktorer som individuell sårbarhet och stora samhällsförändringar.

Mest otrygga är kvinnor i alla åldrar, enligt kriminologen Anita Heber som skrivit avhandlingen *Var rädd om dig!: Rädsla för brott enligt forskning, intervjupersoner och dagspress*. Anita Heber ser ett samband mellan trygghet och bra kontakt med sina grannar. Har man bott länge i ett område, känner sina grannar och trivs, då har man också goda förutsättningar för att känna trygghet.

Känslan av otrygghet, eller trygghet, påverkas alltså också av vem man är. Det kan bero på socioekonomisk klasstillhörighet, etnicitet eller om man är man eller kvinna.

Otrygghet, eller rädsla för brott, kan också bero på den situation man befinner sig i, enligt den numera avlidne kriminologen Staffan Litzén.

Vid en konferens om trygghet 2007 berättade han att oron för brott ofta är knuten till särskilda tider, platser eller situationer. Mest

påverkar rädslan våra kvällsaktiviteter. Inte nödvändigtvis så att vi avstår från det vi vill göra, däremot planerar vi ofta utifrån vår oro, exempelvis genom att åka taxi i stället för buss.

Men det finns mycket att göra för att människor ska känna sig tryggare, sa Staffan Litzén till tidningen Bofast när han intervjuades med anledning av sin rapport *Oro för brott i urban miljö. Trygghetsundersökningar med anknytning till Stockholm*.

Att renovera nedgångna fastigheter kan bidra till en bättre trygghetskänsla. Eller att förbättra tvättstugan som av många upplevs som otrygg.

Andra åtgärder han framhöll är ordentlig belysning i garage och bra parkvård.

Han får stöd av Brottsförebyggande rådets studie *Förbättrad utomhusbelysning och brottsprevention*. Enligt den kan förbättrad gatubelysning minska brottsligheten.

Tidigare studier visar att det finns ett samband mellan upplevd otrygghet och förekomst av nedskräpning, klotter och annan skadegörelse.

Staffan Litzén nämnde Svenska Bostäders arbete i Järvaområdet utanför Stockholm som ett exempel. Där görs en systematisk genomgång av bostadsområdena för att förbättra dem ur ett trygghetsperspektiv. Det handlar om mängder av små punktinsatser som tillsammans kan påverka tryggheten i positiv riktning, påpekade Staffan Litzén.

Men det gäller att vara medveten om konsekvenserna. Alla åtgärder som syftar till att skapa mer trygghet bör balanseras med fantasi och inlevelse, menar Borghild Håkansson. Tar vi bort för mycket grönska för att öka tryggheten kan resultatet bli ödsligt och kallt, och något av tjustningen med området går förlorat.

– Vi ska tänka offensivt och inte defensivt, säger hon.

Samtidigt är otrygghet en viktig och vägledande känsla som vi aldrig kan göra oss fria från. Det kan man också diskutera på trygghetsvandringarna.

Är trygghetsvandringar bara av godo?

Trygghetsvandringar som metod har på kort tid spritts över landet. Men hur kommer det sig att vi i en av världens starkaste demokratier mobiliserar till trygghetsvandringar? Varför tar vi på oss detta uppdrag trots vårt väl utbyggda välfärdssamhälle?

Det frågade sig Erik Amnå, professor i statskunskap, när han 2005 talade på en konferens om trygghetsvandringar arrangerad av Tryggare och Mänskligare Göteborg i samarbete med Brottsförebyggande rådet. Erik Amnå forskar om kommunal demokrati, civilsamhällets förändringar samt samspelet mellan offentlig sektor och civilsamhället och har intresserat sig för trygghetsvandringar som fenomen. Han menar att trygghetsvandringarna kan vara ett uttryck för att kommuner, organisationer och enskilda i allt högre grad får ta över statens uppgifter utan att tillföras några egentliga resurser, men att det också kan handla om en demokratisering av viktiga frågor som berör den enskilde medborgaren på det lokala planet.

När välfärdsstaten inte längre klarar av att ta ansvar för välfärd och trygghet i samma utsträckning som tidigare blir medborgarna, det svenska civilsamhället, återigen en viktig producent av det, menar Amnå. Vi får ett slags ”jourhavande medborgarskap”. Att vända sig direkt till oss medborgare är kostnadseffektivt, oavsett om det handlar om folkrörelsebaserat socialt arbete eller om ideella eller frivilliga insatser i en lösligare organisation.

Erik Amnå ifrågasätter ingens goda vilja, men menar att det finns en risk för att man leker med våra medborgaridentiteter. Att vi leds över från att påverka våra politiker i en miljö där värden och konflikter hanteras öppet och kritiskt, till att i stället samarbeta och diskutera de små detaljerna i syfte att komma överens. Det gör det svårt för oss att se vem som bär det yttersta ansvaret och kan ställas till svars.

Han beskrev för konferensdeltagarna hur han en kväll befann sig på Frölunda Torg i Göteborg för att trygghetsvandring. Han hade sällskap av ett tjugotal personer: en polis, en belysningskonsult, en ung-

domsledare från församlingen, tjänstemän från kultur- och fritidsförvaltningen, ett antal auktoriserade ungdomsvårdare, en planarkitekt, någon från bostadsföretaget, en tjänsteman från Västtrafik och en från park- och naturförvaltningen.

Till det yttre handlade trygghetsvandringen om området runt torget, om hur grannskapet kunde lysas upp på bästa sätt och göras mindre skumt, om hur buskar och vildvuxna träd skulle hållas efter. Flera förslag kom upp och fördes till protokollet.

I stället för controllers och revisorer som var och en sitter vid sin enhet och mäter de egna resultaten, försöker trygghetsvandringarna komma underfund med vad välfärdssatsningarna gör för nytta ur en enda synvinkel, vår känsla av trygghet i det offentliga rummet. Trygghetsvandringen blir helt enkelt en utvärdering av välfärdsstaten.

Ur demokratisynpunkt är det viktigt att människor möts och kan föra uppriktiga samtal, byta erfarenheter och nyansera mediernas bild av vad som händer i vårt samhälle, menar Amnå. Det är då det

blir möjligt att utveckla den respektfulla tillit som behövs för att hålla ihop vad som av många upplevs som ett otryggt samhälle.

Erik Amnå menar att ju fler möten som sporrar oss till att inte bara möta människor som är lika oss själva, desto starkare kan den kultur bli som bildar basen för vårt samhällsliv. Då kan vi utforma skolor, bostadsområden, kultur och arbetsliv så att de integrerar i stället för segregerar.

Och större mänsklig tillit kan skapas.

När vi träffas för att prata om vår gemensamma oro ger vi också näring åt vår strävan efter en inkluderande samhällsutveckling med jämlika och rättvisa samhällsförhållanden. Därför är trygghetsvandringarna intressanta ur demokratisynpunkt.

Men det är inte självklart att vår strävan efter ett tryggare och öppnare samhälle leder åt rätt håll. Forskare inom urbansociologin brukar peka på att skapandet av tryggare städer kan leda till att grupper i samhället hålls utanför eftersom den segregation som redan finns kan förstärkas av de brottsförebyggande åtgärderna. Extremen är inhägnade och bevakade bostadsområden, så kallade gated communities, men det kan också ta sig andra mer subtila och mindre tydliga uttryck.

Därför är det viktigt att vinnlägga sig om att alla berörda i ett område involveras i trygghetsarbetet. Annars finns en risk för att problemformuleringarna och åtgärderna blir en anpassning till den svenska normaliteten.

Carina Listerborn, filosofie doktor i stadsbyggnad och verksam vid universitetet i Lund och på Malmö högskola, vill lyfta fram genusperspektivet på vandringarna. Hon menar att när det gäller de brottsförebyggande aspekterna är den feministiska ingången mer inriktad på en långsiktig satsning på en trygg och tillitsfull atmosfär i det offentliga rummet, än på tekniska lösningar.

– På senare år har arbetet med trygghetsvandringarna vänts mer åt det hållet, men det praktiska arbetet är fortfarande mycket fokuserat på de tekniska lösningarna, säger hon.

Problemet är, menar hon, att diskussionen om maktperspektivet saknas helt i trygghetsarbetet.

Stadsrenoveringar fokuserar ofta på attraktiva områden på be-

kostnad av mindre attraktiva ytterstadsområden. Det brukar gynna medelklassen, men drabbar ofta kvinnor, många ensamstående med barn, som är mer representerade i låginkomstyrken än män.

– När man arbetar med ett projekt måste man vara medveten om vad det är på bekostnad av. Det finns en risk för att, även om man talar om sociala frågor, det blir de ekonomiska frågorna som är drivkraften.

Carina Listerborn är positiv till trygghetsvandringar, eftersom de utgår från ett medborgarperspektiv på lokal nivå. Men det ställer krav på att den som samordnar vandringen är medveten om vilka som är med och vilka frågor som lyfts upp. Det kan också vara bra att reflektera över vilka som inte är med för att avgöra vilkas röster som inte blir hörda.

Säkerhet är lättare att mäta än trygghet, till exempel i form av antal anmälda brott eller hur lång tid det tar att forcera ett inbrottskydd. Men säkerhet säger ganska lite om trygghet.

Omfattande säkerhetsåtgärder kan skapa en skarp skiljelinje mellan dem som är innanför och dem som är utanför.

Det är viktigt att också vara medveten om att ett trygghetsarbete kan associeras till och leda till allt större otrygghet ju fler säkerhets- eller trygghetsskapande åtgärder som vidtas. En polisbil i ett bostadsområde kan för vissa signalera trygghet, medan den för andra kan vara ett tecken på att det finns brottslighet i området.

Att öka människors trygghet handlar inte enbart om brottsprevention. Trygghet är en sammansatt företeelse och har stora inslag av en allmän och rimlig välfärd, vilket gäller i ännu högre grad för begreppet mänsklighet, skriver Björn Klarqvist i *Inga enkla grejer*. Därför kan både höjd säkerhet och trygghet ändå leda till ett omänskligare samhälle, särskilt om välfärden inte är någorlunda jämnt fördelad.

“Den feministiska ingången är mer inriktad på en långsiktig satsning på en trygg och tillitsfull atmosfär, än på tekniska lösningar.”

Göteborg – först i landet med trygghetsvandringar

Göteborg var först i landet med trygghetsvandringar. Där har de genomförts sedan slutet av 1990-talet. Under årens lopp har en strukturerad metod arbetats fram och *Tryggare och Mänskligare Göteborg* har bland annat gett ut två vägledningar i hur trygghetsvandringar kan arrangeras.

Samarbete och samverkan är a och o för att trygghetsvandringarna ska bli framgångsrika. Det är en erfarenhet som Tryggare och Mänskligare Göteborg har gjort sedan de började arbeta med trygghetsvandringar.

När Göteborgsförorten Gårdsten på nittioalet skulle rustas upp fick arkitekten Gerd Cruse-Sondén i uppdrag av det kommunala bostadsföretaget att ta reda på hur de boende levde och såg på sitt område.

– Jag insåg ganska snart att det inte fungerade att sitta i köket och prata. Delvis på grund av språket, men också för att det är så mycket lättare att förstå vad folk menar om man befinner sig i den konkreta miljön.

Tillsammans med kvinnor som var rädda för att gå ut gick hon runt i området. Med dem såg hon bland annat hur igenvuxet området var och hur mycket det påverkade överblickbarheten och därmed otrygghetskänslan. Hon började också inse stadsbyggnadsstrukturens betydelse för tryggheten.

– Det var magiskt att det till synes enkla, att vandra tillsammans och prata om det man ser, kan vara så givande. Det var också intressant att upptäcka hur komplicerad ägande- och förvaltningsstrukturen är när det gäller utemiljön. Det gynnar inte omhändertagandet att ett flertal olika förvaltare ansvarar för varsin liten markplätt i ett område, säger Gerd Cruse-Sondén.

Sedan följde arbete i Hjällbo och Bergsjön på liknande sätt. Våren

2001 bildades rådet Mänskligare och Tryggare Göteborg och Gerd Cruse-Sondén var med i kansligruppen. Idén till att utveckla en metod för trygghetsvandringar tog form och tillsammans med folkhälso-samordnaren i stadsdelen Tynnered och en medarbetare på Göteborgs stadsbyggnadskontor tog hon fram den första vägledningen för trygghetsvandringar.

– Den spreds vilt och glatt, men vi hade inte tänkt på vikten av att förankra konceptet, berättar Gerd Cruse-Sondén.

Tryggare och Mänskligare Göteborgs arbete med trygghetsvandringar hamnade i en fas där tjänstemännen på flera förvaltningar var rejält irriterade. De fick ju plötsligt in en massa protokoll med synpunkter på sådant som behövde åtgärdas, dessutom efterfrågades deras närvaro på många vandringar. Det blev en lärorik tid för alla inblandade parter, berättar Gerd Cruse-Sondén.

För att få till en förankring och ett förtroende kring trygghetsvandringarna bildades en arbetsgrupp som skulle komma fram till förutsättningarna för vandringarna i Göteborg.

Vilka som ska gå med, hur det ska dokumenteras, vem som ansvarar för åtgärderna, hur uppföljningen ska se ut och så vidare. Målsättningen var att ta fram en ny vägledning.

Arbetet fick ta sin tid, vägen och samtalen var lika viktiga som målet.

Arbetsgruppen bestod av representanter från stadsbyggnadskontoret, trafikkontoret, lokalförsörjningskontoret, park- och naturförvaltningen, den regionala kollektivtrafiken, fastighetskontoret och representanter från stadsdelarna.

Efter två och ett halvt år var metoden ordentligt genomtröskad och förankrad och en vägledning som alla står bakom, *Steg för steg för ett tryggare Göteborg*, blev klar.

Där är det inte bara vikten av förankring och samarbete som framhålls, det läggs också stor vikt vid att vandringarna ska fokusera på helheten. Att uppmärksamma både det som fungerar och det som

”Arbetet fick ta sin tid, vägen och samtalen var lika viktiga som målet.”

inte gör det. Fysisk miljö och mänskligt liv ska ses tillsammans, som två sidor av samma mynt.

– Trygghetsvandringar kan bli deprimerande om man inte tänker rätt och brett. Det finns en risk för att man fokuserar för mycket på det som är hemskt och då kanske man i stället har varit med och bidragit till otryggheten. Därför är det viktigt att se helheten, möjligheterna och den mänskliga kraften, säger Gerd Cruse-Sondén.

Borghild Håkansson menar att det gäller att lyfta vandrigen och se till att trygghetsvandringarna blir ett verktyg för att mötas, så att de inte stannar vid att vara tillsynsvandringar.

Visionen måste vara det goda lokalsamhället. Trygghetsvandringarna är ett verktyg för att komma dit, menar hon.

”Fysisk miljö och mänskligt liv ska ses tillsammans, som två sidor av samma mynt.”

Hur gör man då? – om det praktiska arbetet

En trygghetsvandring går att genomföra på en rad olika sätt och blir bäst om den anpassas efter de omständigheter som gäller på just den plats där den ska ske. Det kan vara ett helt bostadsområde eller bara ett torg, en skola, ett gångstråk eller ett kvarter.

Med hjälp av kartor och ritningar går det att göra en vandring på papper inför planeringen av ett område. En variant av trygghetsvandring som använts på stadsbyggnadskontoret i Göteborg är ”gåtur” för kvalitetsbedömning av byggnader och stadsmiljöer. Då vandrar en grupp med boenderepresentanter, byggherre, byggare, arkitekt, landskapsarkitekt, planerare, förvaltare och fastighetsskötare tillsammans runt i bostadsområdet och gör en utvärdering av området.

Vandringarna kan göras på både dag- och kvällstid. Oavsett var och hur vandringen läggs upp finns det några generella hållpunkter som är bra att känna till.

EN PERSON SAMORDNAR trygghetsvandringen. Det kan till exempel vara det lokala brottsförebyggande rådets representant om denne har ett brett och upparbetat kontaktnät med polisen, det lokala förenings- och näringslivet, bostadsföretag och kommunala förvaltningar. På en del håll är det vanligt att folkhälsosamordnaren har samordningsansvaret. Det är samordnaren som förbereder vandringen och ser till att den följs upp. Det är viktigt att det är tydligt för alla var det ansvaret ligger.

FÖRBEREDELSENA ÄR VIKTIGA. Det ideala är att börja med områdesvisa trygghetsundersökningar för att kartlägga var behovet av en trygghetsvandring är störst, menar Karin Svanberg som är utvecklingsledare i Stockholms stad. På många håll vandrar samordnaren i för-

väg igenom det aktuella området. Dels för att vara förberedd på frågor som kan komma upp, men också för att se till att vandringen tar lagom lång tid.

Kartor över området är viktiga. Plocka fram en detaljerad karta som redovisar ägo gränser och som därmed talar om vem som ansvarar för respektive område.

Eventuella tidigare undersökningar av området, exempelvis trygghetsundersökningar, kan ge en bild av hur problematiken i området ser ut.

Det går att få mycket hjälp från polisen som kan tillhandahålla material som ger en kompletterande bild av området. Polisen kan bland annat hjälpa till med en så kallad Hobit-karta (Händelse- och brottsinformationstjänsten), där det framgår var i området det anmäls flest brott. På en Hobit-karta går det bland annat att se när på dygnet brotten begås och vilken typ av brott det handlar om. Informationen går också att ta fram i diagramform.

– Uppgifterna är enkla att få fram, i princip går det att fråga vilken polis som helst, säger Lars Bengtsson som är kommissarie på Rikspolisstyrelsen.

I EFTERARBETET INGÅR att se till att problem som kommit upp under vandringen blir åtgärdade av den som är ansvarig, men också att se till att de som gått med på vandringen får reda på vad som händer efteråt.

Återkoppling är viktig för att det ska kännas meningsfullt för alla inblandade att engagera sig.

Den som lägger tid på att vara med på en trygghetsvandring förväntar sig också besked om vad det leder till.

Återkopplingen kan gärna ske i flera steg, det viktiga är att de som deltagit känner att de har möjligheter att påverka och att deras åsikter kan göra skillnad.

Ofta får de som varit med på en trygghetsvandring ett protokoll från vandringen där det står vilka åtgärder man vill ha gjorda, vad som ska åtgärdas och när. Ibland kan det vara enkla saker som reparation av en dörr, byte av lampor eller ansning av vildvuxna buskar.

Det är naturligt att åtgärder som kräver större resurser tar tid,

men om förändringarna dröjer på grund av byråkrati eller konflikter mellan olika förvaltningar är det bra att vara rak med och förklara hur situationen ser ut. Då vet deltagarna åtminstone att det inte beror på ointresse att inget sker.

Vid trygghetsvandringarna är det viktigt att få en **HELHETSSYN** på området. Därför bör människor med olika kompetens och bakgrund vara med, så många som möjligt av dem som bor och arbetar i området, och inte bara kommunens tjänstemän.

Det kan tillföra mycket att ta in kunskap från människor som arbetar i området, de ser och reflekterar en hel del. Det kan exempelvis vara brevbärare, sophämtare och tidningsbud. Också föräldralediga och hundägare ser mycket och de är dessutom beroende av närområdet. Att aktivt forma gruppen brokigt är avgörande för samtalen under vandringen och därmed för resultatet.

De som leder trygghetsvandringarna bör leda in **SAMTALEN** och synpunkterna på de mjuka frågorna, diskussioner om den fysiska miljön kommer ofta av sig själv.

Försök få igång diskussioner om hur man kan arbeta för att lokalsamhället ska bli inkluderande och tolerant.

Det är när syftet är positivt och framåtblickande som vårt verkliga engagemang kan väckas.

Under en trygghetsvandring kan det vara fruktbart att snarare fundera på vad som kan läggas till än på vad som ska bort. Är det mötesplatser som behövs, sittplatser, kaféer? Eller är det stora fönster i parkeringshus och tvättstugor för att ge möjlighet till att se både in och ut? Vad ska till för att människor ska känna sig tryggare och trivas bättre i sin stadsdel?

” ...är det stora fönster i parkeringshus och tvättstugor för att ge möjlighet till att se både in och ut? Vad ska till för att människor ska känna sig tryggare och trivas bättre i sin stadsdel?”

Trygghetsarbete handlar inte bara om brottsprevention, det är också tätt förknippat med **TILLGÄNGLIGHET**. Därför kan man också fundera över tillgängligheten när man arbetar för tryggheten. Det är ett arbete som kan göras tillsammans med exempelvis pensionärsföreningar, handikapprörelsen, trafikkontoret med flera.

I Göteborg betonas vikten av att bilda **NÄTVERK** kring trygghetsvandringarna eftersom den offentliga miljön för de flesta av oss upplevs som hel och odelbar. För många är det ointressant vilken förvaltning som ansvarar för vad, eller vem som ska klippa vilken gräsmatta. Många känner inte ens till de revirgränser som bara syns på en myndighetskarta. Därför krävs samverkan.

Några goda råd inför en trygghetsvandring:

(saxat ur Göteborgs vägledning för trygghetsvandringar)

Före vandringen:

- **VEM SKA GÅ MED?** Max 20 personer på vandringen. De som bor och arbetar i området är viktigast, men också markägare, förvaltare och andra som verkar i området. Helst ska minst fem medborgare som bor i området vara förberedda och delta.
Försök få en bra sammansättning av kön, ålder och bakgrund.
- **HUR BJUDER MAN IN?** Använd stadsdelens hemsida. Sätt upp affischer och se dessutom till att bjuda in människor personligen. Kontakta invånare som hört av sig med synpunkter förut.
- **BROTTSSTATISTIK.** Be närpolisen om statistik över anmälda brott i området, be dem också att ta fram så kallade Hobit-kartor. Ta statistiken till hjälp för att se var de eventuella brotten sker. Där kan ni sedan stanna under vandringen och se er omkring och fundera på om den fysiska miljön har någon betydelse för brotten och om den går att ändra på.
- **KARTA OCH KAMERA.** Alla behöver en bra karta. Se dessutom till att det finns en kamera som kan ta bilder i mörkret.
- **AVGRÄNSA OMRÅDET GEOGRAFISKT.** Någon kilometer som längst eftersom ni kommer att stanna många gånger.
- **UTSE PROTOKOLLFÖRARE.** Det får gärna vara flera personer som fotograferar och antecknar. Då kommer många synpunkter med.

Vid vandringen:

- **SAMLING.** Börja med en kort presentation av alla som går med, beskriv kort hur vandringen ska gå till och vad som händer sedan.
- **TÄNK PÅ MÄNNISKAN.** Hur används området? Finns det mötesplatser? Var känns det trivsamt och var finns det problem?
- **KÄNN EFTER.** Hur är det att vara ensam på de olika platserna vid olika tider under dygnet? Prata om känslorna och tänk på att ålder, kön och personliga erfarenheter gör upplevelserna olika. Det kan ni dra nytta av.
- **KUNNA SE OCH BLI SEDD.** Det är viktigt att den som är ensam både kan bli sedd av andra och själv se om det finns andra människor i närheten. Finns det något som skymmer sikten?
- **BELYSNINGEN.** Är belysningen för stark och tät på exempelvis en gångväg kan det ge en känsla av att man befinner sig på en upplyst scen. Därför bör belysningen också omfatta en del av omgivningarna utefter vägen.
- **SKÖTSEL OCH UNDERHÅLL.** Var är det fint och omhändertaget? Vad är trasigt? Finns det grönska som behöver gallras, är det skräpigt?
- **BEBYGGELSEN.** Hur är exempelvis entréer, bottenvåningar, garage, husgavlar, staket och hållplatser belägna och utformade? Hur fungerar naturområden, parker och gårdar? Är det miljöer som upplevs som trygga och som uppmuntrar till möten?
- **OMRÅDET I SIN HELHET.** Hur fungerar området i sin helhet? Finns det mellanrum som ingen utnyttjar? Finns det trafikleder som fungerar som barriärer? Hur ligger kollektivtrafikens hållplatser till?
- **FYSISK TILLGÄNGLIGHET OCH ANVÄNDBARHET.** Är det lätt att hitta, är det lätt att ta sig fram även för den som är funktionshindrad?

- **SKAPANDE VERKSAMHET.** Finns det möjlighet att vara aktiv med till exempel odling, idrott, lek och kultur?
- **DET TRIVSAMMA.** Anteckna också allt som upplevs som vackert, trivsamt och tryggt och var rädda om det. Den erfarenheten kan vara bra att ha med sig när man ska förändra på andra håll.
- **ÅTERSAMLING.** Diskutera vandringen och komplettera kartor och synpunkter. Summera de svaga punkterna, men också det som är trivsamt och som upplevs som tryggt. Prata om vad som händer framöver och fördela ansvaret till dem som åtgärdar och utreder.

Efter vandringen:

- **HUR GÅ VIDARE?** Initiativtagaren och protokollföraren skriver rent anteckningarna och sorterar upp de olika uppgifterna på respektive förvaltare eller aktör. Detta ska sedan förmedlas till de berörda. Finns det föreningar eller grupper eller andra frivilliga i området, som kan ansvara för vissa grönområden?
Frågor som ska utredas följs upp av den ansvarige på kommunen.
- **UPPFÖLJNING.** Bestäm tid för uppföljning några månader längre fram. Med datummärkt dokumentation i form av kartor, skrift och bilder blir det lättare att följa upp arbetet. Bilder före och efter är bra för att se vilka konkreta resultat vandringarna har gett.
- **ÅTERKOPPLING.** Det är bra om resultatet från vandringen redovisas för alla, kanske via stadsdelens hemsida eller den lokala tidningen.

Trygghetsvandring med tema

Det är sen eftermiddag en helt vanlig onsdag och ett femton-tal personer har samlats på biblioteket i Högsbo strax utanför Göteborg för att trygghetsvandra tillsammans. Högsbo är en befolkningstät stadsdel med många äldre, men också en hel del barnfamiljer. Bostäderna i området är så gott som uteslutande flerfamiljshus, de flesta byggda på 50- och 60-talen.

Temat för dagens trygghetsvandring är *tillgänglighet*.

– Att arbeta med teman är ett enkelt sätt att avgränsa vandringen och att belysa en speciell fråga. Dagens tema är ett önskemål från det lokala handikapprådet, berättar Ulrika Barkman som är folkhälso-samordnare i Högsbo och som arrangerar vandringarna tillsammans med fritidsverksamhetens enhetschef Helene Melin.

Tidigare har de haft bland annat klotter, mötesplatser, mörker och naturområden som tema.

Några av dem som samlats är hyresgäster, en del av dem är representanter från den lokala hyresgästföreningen. Där finns också representanter från stadsdelsförvaltningen, ett par lokalpolitiker och en tjänsteman från park- och naturförvaltningen som även representerar trafikkontoret den här kvällen.

I Högsbo arbetar arrangörerna också medvetet med att få med ungdomar genom att ta kontakt med enskilda och bjuda in dem till vandringarna, eftersom även deras perspektiv är viktigt.

– En del ungdomar tycker att det är trevligt att vara med, men det händer att de blir otåliga om tempot är för långsamt. Då kan de vandra på egen hand tillsammans med en fältassistent för att sedan vara med på återsamlingen.

Men till just den här vandringen har inga ungdomar dykt upp, kanske på grund av temat.

Ulrika Barkman hälsar välkomna, låter alla presentera sig och berättar om förutsättningarna för vandringen. Hon beskriver dagens tema, det är torget och dess omgivningar som står i fokus. Hon ber de församlade att under vandringen fundera över hur det är att ta sig

till och från torget och hur det ser ut med tillgängligheten på själva torget.

Hur skulle det vara att gå där med en synskada? Hur lätt kommer man fram med en rullstol eller en barnvagn?

Väl ute på gatan möter en dam upp efter bara ett par meters promenad. Hon vill klaga på vinterväghållningen på en liten vägsnutt. Det är med livet som insats man går där, säger hon, och om det inte händer något detta år, ja då tänker hon gå till pressen.

Tage Nilsson från park- och naturförvaltningen förklarar att allt inte ska skottas, men lovar att undersöka hur det står till med just den här biten väg, vilket damen nöjer sig med och går hem igen.

Någon påpekar att en skarp trottoarkant som höjer sig tvärt ur marken kan vara farlig.

Tage Nilsson berättar att det pågår ett arbete med att jämna till trottoarkanterna.

Vandringen är anpassad för att ta en timme, inte mer. Det är lagom för att man ska hinna med återsamling också, förklarar Ulrika Barkman. Tar det för lång tid finns det risk för att deltagarna drop-par av.

Med ett tiotal meters mellanrum stannar hon upp och stämmer av. Hur är det med tillgängligheten här? Hur skulle det vara att gå här som synskadad eller rullstolsburen?

Tillbaka på torget igen är det någon som gläds åt att ett nyplanterat träd tar sig fint. Det blir också en diskussion om tillgänglighet till affärerna.

Göteborgslokalers förvaltare Uno Petersson berättar att en inventering pågår där man tittar på just tillgängligheten till och från affärerna. När han säger att allt ska vara klart till 2010 börjar någon fnissa. Det är en klassisk konflikt mellan kommunal byråkrati och boendes otålighet att det ska bli bättre. Nu.

Vid en gångväg som förlorar sig in i frodig grönska vaknar några i gruppen till. Vägen är bedrövlig, säger de, det är hål i marken och buskarna har tagit över så att det knappt går att ta sig fram. Sedan vidtar en livlig diskussion om vad som är naturlig gångväg och primärt gångstråk, vem som har gjort de prioriteringarna och varför.

Eftersom de primära gångstråken anses viktigare för invånarna än andra gångvägar har de också en högre standard när det gäller

”Ett trygghetsfrämjande arbete kan ge bättre uppväxtvillkor med möjligheter till tillitsfulla relationer och därmed ge brottsförebyggande resultat, social prevention.”

bland annat underhåll, belysning och vinterväghållning. Men flera är missnöjda med kommunens prioriteringar eftersom gångvägen inte sandas på vintern, trots att det är den genaste vägen ner till torget. Tage Nilsson berättar att det är vägen som leder ut till skolan som märkts ut som primärt gångstråk. Då protesterar någon att inte alla går i skolan. Till slut enas gruppen om att ta ett ordentligt grepp om vinterväghållningen vid nästa vandring, reda ut vad som gäller för den och titta på om det är något där som eventuellt kan ändras. Tage Nilsson lovar att förklara hur gångstråken märkts ut. Det blir också vad de pratar om vid återsamlingen när de summerar dagens vandring över en fika.

Ulrika Barkman tycker att vandringarna är bra tillfällen till kontakt med medborgarna. De som kommer flera gånger får dessutom en bra inblick i den kommunala beslutsgången. Och det sker förbättringar efter trygghetsvandringarna, även om det ibland händer att de tar så lång tid att det blir svårt för de boende att se en koppling till vandringen.

Ibland kan det bli en del påstridiga klagomål under en trygghetsvandring och samordnaren kan ställas till svars för saker som inte blir åtgärdade.

– Det är viktigt att vara förberedd på det, men ändå hålla en god ton under hela vandringen och att se till att vandringen inte blir en klagomur, säger hon.

”Vid en gångväg som förlorar sig in i frodig grönska vaknar några i gruppen till. Vägen är bedrövlig, säger de, det är hål i marken och buskarna har tagit över så att det knappt går att ta sig fram.”

Trygghetsarbete en del av vardagen i Kortedala

I Kortedala har det arrangerats trygghetsvandringar i stadsdelsförvaltningens regi sedan 2001.

Vid första vandringen antecknades 134 anmärkningar, sedan dess har det gjorts två vandringar per år. Nu har arbetet kommit till den punkten att anmärkningarna blivit så få att vandringarna bara behöver genomföras vartannat år.

– Tack vare trygghetsvandringarna har vi utvecklat ett arbetssätt där bolagen och förvaltningarna driver frågan även i vardagen, berättar Siamac Fallah som är stadsdelsförvaltningens samordnare för trygghetsarbetet.

Stadsdelen Kortedala i Göteborg byggdes på 1950-talet och det bor cirka 14 500 personer där. De flesta av lägenheterna i området ägs av allmännyttiga bostadsföretag, men några fastigheter ägs av bostadsrättsföreningar och privata fastighetsägare. Det finns också en del villor i utkanten av områden med flerfamiljshus.

Genom åren har stadsdelen blivit alltmer nedsliten, och mellan åren 1999 och 2000 ökade de polisanmälda brotten kraftigt. Gator, torg och parkeringsplatser var mörka. Cykelbanorna var få och de otrygga trafikmiljöerna flera. Skadegörelsen i området var stor och inbrotten många. Stadsdelsförvaltningen beslutade om en ordentlig uppryckning. Tanken var att en vacker, trygg och väl underhållen stadsdel i sig förebygger brottslighet och vandalisering, eftersom människor som trivs i sitt område är ute mer och därmed ger tjuven, vandalen eller klottraren färre tillfällen att arbeta ostört.

– Att ha många människor som är ute och rör sig är gratis bevakning, säger Siamac Fallah.

En trygghetsgrupp bildades med representanter från stadsdelens olika fastighetsförvaltare, tjänstemän från stadsdelsförvaltningen, hyresgästföreningen, polisen och från de centrala förvaltningarna

park- och natur och trafikkontoret. Alla med mandat att fatta beslut.

Trygghetsvandringarna är den grund som trygghetsarbetet vilar på. Det är på plats det går att se bristerna, menar Siamac Fallah.

– Vandringarna har fungerat som en bas för att fastställa en stadsdelsdiagnos. Med hjälp av dem har vi sett var det brister och vilka åtgärder vi kan sätta in för att komma tillrätta med det, säger han.

Sedan hösten 2001 har trygghetsgruppen gjort två vandringar varje år, en i dagsljus och en när det är mörkt. Under vandringen tittar deltagarna på den fysiska miljön, på grönytor, gångvägar, trottoarer och parkmark.

På mörkervandringarna är trygghetsvandringarna särskilt intresserade av belysning, mörka hörn och ytor som ser skumma ut. De undersöker om stora buskage kastar konstiga och skrämmande skuggor, hur det är att gå på vägarna till och från hållplatserna och på parkeringsplatserna.

På dagvandringarna undersöks om träd och buskar skymmer sikten och hur framkomligheten är i området. Trygghetsgruppen tittar efter lösa trappsteg, slitna bänkar och trasiga räcken. Skolorna går igenom, alla byggnader och skolgårdar, bakgårdar och parkeringar.

Alla brister fotograferas och antecknas för att sedan delas upp i mål och åtgärder som ska utföras av den ansvariga förvaltaren.

En viktig del i trygghetsarbetet är att inte bara titta på problem. Därför fotograferas också vackra platser under vandringarna och i protokollet förs också in vad som är bra med platsen, exempelvis planlösning, plantering eller belysning. Beröm till den som gjort något bra gör arbetet mödan värt och det kan också fungera som inspiration för andra, är tanken.

De boendes engagemang och ansvarstagande är också en betydelsefull faktor i trygghetsarbetet. Hyresgästföreningen arrangerar egna vandringar och kommer utifrån dem med synpunkter till trygghetsgruppen.

I Kortedala har man valt att täcka in hela stadsdelen under en och samma vandring, därför genomförs den med hjälp av en minibuss. Gata för gata, gård för gård betas av. Det görs flera stopp där deltagarna stannar och särskilt tittar på sådant som samordnaren redan vet kan behöva åtgärdas. Det kan både vara brister som boende påpe-

kat och brister som samordnaren själv har uppmärksammat på förhand.

Med ett samlat grepp om området blir det möjligt att genomföra flera åtgärder på många håll samtidigt.

– Annars blir det så lite åt gången som åtgärdas att varken de boende eller de som genomför vandringarna märker någon större skillnad efter en vandring.

Därför försöker också trygghetsgruppen se till att så många som möjligt av de brister som upptäcks på en trygghetsvandring åtgärdas så fort som möjligt.

Ett mål med trygghetsarbetet är att förebygga vardagsbrottslighet, och trygghetsgruppen hämtar kontinuerligt in brottsstatistik från polisen. Det är kunskap deltagarna har med sig på trygghetsvandringarna.

De tittar på var det förekommer brott i stadsdelen, vilken typ av brott det är och vad som händer efter att insatser gjorts. De identifierar både platser där brott begås och platser där de boende är rädda för att bli utsatta för brott. Trygghetsgruppen undersöker också vilka åtgärder som behövs för att förebygga både faktiska brott och rädsla för brott.

Omedelbart efter en trygghetsvandring åtgärdas alla brister som är enkla att klara av.

Samordnaren har helhetsbilden över vad som behöver åtgärdas och ansvarar för att åtgärderna fördelas på rätt förvaltning.

– Jag ser till att förvaltarna får ett jämnt flöde både när det gäller arbetsinsats och kostnader. På det viset är risken mindre att de tappar fart, säger Siamac Fallah.

I kommunikationen med de boende har han varit tydlig med att det är till samordnaren de ska vända sig om något gått sönder, eller om de vill rapportera att något har hänt i området. Därför har samordnaren också den överblick som krävs för att fördela åtgärderna.

En målsättning i trygghetsarbetet har varit att få till stånd ett samarbete mellan representanter för fastighetsägare och förvaltningar, och redan på ett tidigt stadium skrev de skötselavtal med varandra. Avtalet innebär att fastighetsägare och förvaltningar byter tjänster med varandra. Exempelvis kan park- och naturförvaltningen och

fastighetsägare byta tjänster och klippa gräsmattor eller buskar åt varandra eller byta varandras lampor. Området blir enhetligt skött, förvaltningen effektivare och på köpet sparar alla inblandade resurser.

En viktig del i arbetet med skötselavtal har varit att enas om en gemensam syn på hur området ska tas om hand, nu är det nolltolerans med brister som gäller. Så fort något behöver åtgärdas ska det göras, oavsett om det är klotter, en trasig ruta eller en oklippt gräsmatta.

Samarbetet kring skötselavtalen och samsynen på hur området ska skötas har varit framgångsrikt. Bristerna har blivit så få att trygghetsvandringarna kan glesas ur. Det beror till stor del på att trygghetsarbetet för de flesta förvaltare har blivit en naturlig del av deras ordinarie arbete.

Trygghetsarbetet i Kortedala har haft olika fokus beroende på de behov som funnits i området. Vissa år har det brottsförebyggande arbetet varit mer intensivt än andra. Då har det exempelvis handlat om att förebygga bilinbrott med hjälp av kampanjer och subventionerade rattkryckor. Vuxna har nattvandrat för att vara närvarande när ungdomar är ute på nätterna och det har gjorts en mopedinventering.

Redan efter två års trygghetsarbete visar brottsstatistiken i området att antalet anmälda brott minskat överlag, framför allt när det gäller skadegörelse och bostadsinbrott.

I ett tidigt skede av trygghetsarbetet lades det ner stora resurser på att förbättra belysningen i området. Trygghetsgruppen kartlade vilka stråk som behövde bättre belysning och lyckades få trafikkontoret och park- och naturförvaltning att bekosta den nya belysningen.

En viktig del i det arbetet har varit att välja rätt armaturer. Tidigare gick det att skaka sönder lyktstolparna, men de har nu bytts ut mot en sort som är väl förankrad i marken och okänslig för skakningar. Dessutom är de svåra att slå sönder.

I arbetet med att hålla området rent och snyggt ingår också att se till att vandaler inte har tillgång till stenar på marken.

Om någon lampa ändå går sönder, lagas den direkt för att göra det så meningslöst och tråkigt som möjligt för den som vandaliserat den.

– Helst ska det gå så fort att förövaren blir osäker på om det överhuvud taget hänt, säger Siamac Fallah.

De boende uppfattar numera Kortedala som ett rent och välskött område, vilket ger motivation till fortsatt samarbete.

Många av de boende tycker att det varit ett lyft för området att veta om att det finns någon som arbetar för att stadsdelen ska bli trygg och trivsamt.

– Det skapar trygghet att de vet att vi driver frågorna och vet vart de kan vända sig. Många känner också att de får gehör för sina synpunkter, säger Siamac Fallah.

Vandringar i Kortedala

I utvärderingen *Lokal samverkan för ökad trygghet och säkerhet* beskrivs de viktigaste dragen i Kortedalas trygghetsarbete:

- Befattningshavare med mandat att fatta beslut i respektive förvaltningar och bolag lägger fast riktlinjerna för trygghetsarbetet och förankrar det under arbetets gång.
- En trygghetsgrupp bildas med representanter från stadsdelens olika verksamhetsområden, de centrala förvaltningarna, fastighetsägare, hyresgästföreningar och polisen som medverkar i och tar ansvar för processen.
- Vid behov bildar trygghetsgruppen arbetsgrupper som samarbetar kring det som behöver göras.
- Gemensamma vandringar genomförs för att de som verkar och bor i området tillsammans ska kunna titta på området utifrån olika aspekter. Under vandringarna listas problem, och de övergripande målen bryts ner till konkreta åtgärder.
- Problemen tas om hand direkt, för att hos de boende skapa tillit till att någon ser och tar hand om de brister som påtalas.
- Problem och åtgärder överlämnas till ansvarig respektive förvaltning eller bolag för genomförande eller planläggning.

- Samordning kring skötsel och samsyn av hur Kortedala ska skötas sker gradvis, likaså utveckling av nya rutiner i de förvaltningar och bolag som deltar.
- Alla åtgärder genomförs med ordinarie medel, men de deltagande förvaltningarna och bolagen utnyttjar också sin beredskap och kunskap för att få fram extra investeringsmedel.
- De deltagande förvaltningarna och bolagen ser sig själva som förebilder och uppträder såsom man kräver av andra.
- Uppföljande vandringar genomförs där man ser om det som gjorts fungerar, om det blev som det var tänkt och vad som behöver göras härnäst.
- Information finns på nätet om allt som görs. Tillfällen tas tillvara för kampanjer.
- Arbetssätt och organisation utvecklas och anpassas ständigt efter nya förutsättningar. När nya rutiner introduceras i deltagande organisationer tas hänsyn till att arbetet bäst genomförs om det finns ett jämnt flöde av ärenden.

Trygghetsvandringar i Rinkeby

För fjärde året i rad har medborgare, lokalpolitiker, poliser och fastighetsägare gjort trygghetsvandringar i Rinkeby, en förort i nordvästra Stockholm. Nu, 2007, är hela stadsdelen "genomvandrad".

– De som är med på vandringarna säger att de känner sig tryggare i sitt område nu.

Det berättar den lokala brottsförebyggaren och initiativtagaren Per Granhällen.

På väggen i Per Granhällens kontor hänger ett stort flygfoto över Rinkeby. Kvarteren ligger till stora delar i rutmönster. Runt omkring går en bilväg som likt en lasso just landat runt sitt byte.

Per betraktar kartan och summerar: – En kilometer på tvären och 800 meter på höjden. Geografiskt väl avgränsat. Relativt litet, runt 15 000 invånare.

Rinkeby är visserligen byggt på 60- och 70-talen som ett led i miljonprogrammet, men husen är sällan högre än tre, fyra våningar och färgerna går i gult och rött. Här finns många gröna innergårdar och mellan huskropparna lummiga stråk med gång- och cykelvägar. Bilarna kör i dalar mellan husen, skilda från fot- och cykeltrafikanter. En idyll för barnfamiljer, tänker vissa.

För brottsförebyggaren Per Granhällen väcker bilfria stråk andra associationer: – Ingen bygger så här längre. Dels lär sig inte barnen hur trafiken fungerar. Dels, om du går på gångvägen, har du färre ögon på dig än om du hade gått i anslutning till bilvägen. Därför blir du också mer oskyddad och känner dig mer otrygg.

Den första vandringen genomfördes 2003. Per stoppar in en cd-skiva med en powerpoint-presentation i datorn. Utifrån bilderna berättar han hur man kan genomföra en trygghetsvandring, vad man bör tänka på och hur man har gjort i Rinkeby. På andra platser kan man behöva ta hänsyn till andra förutsättningar.

Vandring i Rinkeby

TA REDA PÅ BAKGRUNDSFAKTA om området, så att man vet vilka problem man tampas med.

– Vi startade med att ta fram olika problembeskrivningar. Vi använde oss av RAR (Rationell anmälsrutin, polisens brottsstatistik) och olika trygghetsmätningar som gjorts här.

AVGRÄNSA OMRÅDET

– Vi delade upp Rinkeby i fyra områden, eftersom det är för stort för att ta i ett svep. Det får ta max tre timmar att genomföra en vandring, inklusive ett litet förmöte.

Samordnaren bör gå sträckan i förväg, ta tid och *förbereda* sig på de fel och brister som kan tänkas komma upp under promenaden.

– De första två åren gick vi samma väg. Det visade sig att deltagarna var mer alerta i början av vandringen och påtalade många fel och brister, men mot slutet snabbade man på för att bli klar. Då vände vi på sträckan och gick den bakifrån gången efter, för att täcka in hela området med vaket öga. Nu går vi vartannat år från ena hållet, vartannat från det andra.

En *karta* rekommenderas där det tydligt framgår vilka som äger vilka områden och vem som ska åtgärda problemen.

Alla som kan tänkas ha ett intresse ska *delta*. I Rinkeby deltar medborgare, mark- och/eller fastighetsägare, representanter från kommun/stadsdelen, det lokala brottsförebyggande rådet och från den lokala polisen.

Större delen av *marknadsföringen* har skett från mun till mun, via olika föreningar. Affischer har anslagits runt om i området.

SAMLING INNAN SJÄLVA VANDRINGEN.

Samordnaren berättar om upplägget och deltagarna får berätta om sina förväntningar.

– Det gäller att lägga förväntningarna på en rimlig nivå, så att vandringen inte resulterar i en stor besvikelse. Rom byggdes inte på en dag, säger Per Granhällen lite luttrat.

På mötet går man också igenom *vad* det är man ska titta efter. I den stora bilden ingår stadsplanen över hur området är utformat, hur

orienteringsförmågan är, om det är lätt att hitta, om skyltningen fungerar. I den mindre bilden handlar det om att titta på bebyggelsens utformning: om det finns skymmande murar, hur portarna är utformade, hur fönstren är placerade. Sedan diskuteras underhåll. Det kan gälla buskar, lampor, klotter, trasiga bänkar, trappor, lekredskap på lekplatser och så vidare.

En person leder vandringen och för protokoll, en annan *fotodokumenterar*. För Per är nyckelordet lyhördhet, alla måste få komma till tals.

– Ofta går en grupp sist och pratar lågmält. De har en massa åsikter och det gäller att lyfta upp dem.

Per Granhällen har utarbetat ett **PROTOKOLL** som ska vara lätt att fylla i under vandringen. Det innehåller tre kolumner med utrymme för:

1. Ett fotografi av problemet samt adress
2. Beskrivning av problemet
3. Vem som bör åtgärda problemet.

Han kan inte nog påpeka hur viktig dokumentationen är.

– Vi har varit noggranna med att göra bra protokoll så att fastighetsägarna och andra problemägare inte missförstår något. De är vana vid byggmöten där allt är noga dokumenterat. Bilden är viktig för den kan man sällan diskutera bort.

Protokollet sammanställs, deltagarna skrivs in och sedan skickas det till berörda fastighets- eller markägare samt till alla deltagare. Efterhand som nya vandringar görs och problem åtgärdas, utvecklas protokollet. Och otrygghetsproblemen får olika färger utifrån tre kategorier:

NYA PROBLEM. Otryggheter som deltagarna har funnit under den senaste vandringen.

KVARSTÅENDE PROBLEM. Så länge man inte åtgärdat problemen hänger de med i protokollen från år till år.

ÅTGÄRDADE PROBLEM. När problemen är åtgärdade följer ”före- och efterbilder” med ytterligare ett år.

– De är pedagogiskt viktiga för att se att det faktiskt har gjorts en massa saker.

Ett flygfoto bifogas också. Även här syns blåa, röda och gröna markeringar. På så sätt kan man på ett övergripande plan se var problemanhopningar finns.

I Rinkeby görs vandringarna i maj månad. **I OKTOBER – NOVEMBER SKER EN UPPFÖLJNING.** Det innebär att Per tar med sig protokollet och en kamera och går ut för att se vad som är gjort. Allt dokumenteras med bild. Sedan bjuds alla deltagare in till en återträff.

– Med ett bildspel illustrerar vi vad vi har gjort, vilka problem vi har hittat och vad som har åtgärdats. Vi diskuterar hur vi går vidare och hur möjligheterna ser ut.

Fastighetsägarna, som också sitter med i det lokala brottsförebyggande rådet, får ta del av resultaten, något som enligt Per fungerar som en sporre.

– Det blir en slags tävling mellan fastighetsägarna om vem som åtgärdat mest. Det är lite skämsigt att vara den som gjort minst.

RESULTAT

Efter den första vandringen hittade deltagarna 270 otrygghetsproblem. Av dem åtgärdades 63 under hösten. Med åren har antalet problem blivit färre. 2007 är man nere i 130–140 otrygghetsproblem.

– Det mesta handlar om underhåll, även om det har blivit mycket bättre med åren. Nu hålls buskarna nere bättre träden är uppstamma- de så att lampor kommer fram och belysningen har kompletterats.

Innebär det att Rinkeby har blivit en tryggare plats att bo och vistas i?

– Jag är ganska säker på att upplevelsen av trygghet har ändrats under de här åren. I och med att man kan se över buskar och under träden har vi fått fria siktfält. Dessutom har städningen i området blivit bättre. Klotter och skrotbilar kommer bort snabbare. Man har fått bättre rutin på sådant.

Tyvärr går det inte att dra ett likhetstecken mellan ökad trygghet och minskad brottslighet. Den totala brottsligheten i Rinkeby ligger kvar på ungefär samma nivå som tidigare. Och när det gäller specifika brottstyper, går siffrorna något upp och ner.

– Exempelvis är personrån ett brott man skulle kunna relatera till undanskymda platser. Vi har haft få personrån under de senaste två åren i Rinkeby, men samtidigt har de haft fler i Hässelby/Vällingby. Det vi har gjort kan vara en bidragande faktor till minskningen. Men vi kan inte säkert veta vad som påverkar brottsligheten. Jag tror det vore att klappa oss för mycket på bröstet att säga att här har vi räddat världen, eller Rinkebyborna.

Ser du någon risk i att trygghetsvandringar skulle kunna bli en inkörsport för medborgarna att ta lagen i egna händer?

– Nej, men att människor kommer samman och diskuterar viktiga saker kanske gör att man tar på sig ett visst ansvar, som kan öka den informella kontrollen.

– Till exempel har vi diskuterat vad man ska göra när det kommer främmande människor till sin innergård. Man kan ju ställa frågan ”Hej, du ser lite vilsen ut. Kan jag hjälpa till med någonting?”

– För många år sedan var portvakten den informella kontrollinstansen. I och med det här kan vi få en massa portvakter, folk som vågar fråga främlingar och säga till andras ungar om de gör för mycket bus. Sedan får de boende kontakt med mig, den lokala polisen och bostadsbolagen vilket gör det lättare för dem att ringa när det uppstår ett problem.

Sara Hultman

ATT TÄNKA PÅ

- Utse en samordnare för vandringarna.
- Kartlägg områdets problem, till exempel via polisens brottsstatistik.
- Avgränsa sträckan, max 3 timmar inklusive förmöte.
- Gå sträckan i förväg, ta tid och förbered vilka frågor som kan tänkas dyka upp.
- Håll kort förmöte om förväntningar.
- Var lyhörd.
- För noggranna protokoll och fotodokumentera.
- Gå sträckan en gång till vid ett annat tillfälle.

Tunnelrädd i Tynnered

I Tynnered i sydvästra Göteborg satsades stort på trafiksäkerheten när stadsdelen byggdes på 1960-talet. Därför finns det massor av planskilda vägar och gångtunnlar. Nu när stadsbilden förändras och bebyggelsen förtätas ligger trygghetsvandringarna till grund för en del av underlaget till planarkitekterna.

Tynnered är en stadsdel med 28 000 invånare fördelade över bostadsområden där det finns allt från hyreshus och radhus till villor vid havet.

Bostadsområdena ligger isolerade från varandra och knyts ihop med hjälp av långa gångvägar eller tunnlar.

– Det upplevs inte som särskilt tryggt att gå emellan de olika områdena, förklarar Karin Alsén, folkhälsosamordnare i Tynnereds stadsdelsförvaltning.

År 2001 var Tynnered med som pilotprojekt när den första manualen för trygghetsvandringar i Göteborg skulle tas fram. Då lades tyngdpunkten i trygghetsarbetet på den fysiska miljön.

Under trygghetsvandringarna konstaterades att det var många mörka tunnlar som knappt nyttjades eftersom de uppfattades som just mörka och otrygga. I den mån de faktiskt användes var det svårt att veta var man skulle ta vägen när man väl var ute ur tunnlarna.

– I stället skapade folk sina egna vägar, bland annat över stora trafikleder, berättar Karin Ahlsén.

Under årens lopp har trygghetsvandringarna lett till en gedigen dokumentation över området. Den har använts som underlag när Göteborgs stad började arbeta med en översyn av stadens alla gångvägar och cykelstråk och Tynnered fick möjlighet att förbättra de egna stråken.

När fastighetskontoret och stadsbyggnadskontoret fick i uppdrag att ta fram detaljplaner för en förtätning i stadsdelen, anordnades trygghetsvandringar för att se var förtätningen är lämplig ur trygghetssynpunkt.

Ett hus innebär fler människor och fler ögon och vid trygghetsvandringarna framkom bland annat önskemål om hus med fönster mot de isolerade spårvagnshållplatserna.

– Om trygghetsvandringarna visar på platser som upplevs som otrygga och om det dessutom går att kompletteringsbygga där, då stärks förstås våra funderingar kring just den platsen, säger Olof Sjö Dahl, planarkitekt på Göteborgs stadsbyggnadskontor.

Det finns också önskemål om att tunnlarna ska bort. Det är ett gigantiskt och kostsamt arbete, berättar Karin Ahlsén, men målsättningen är att plocka bort så många som möjligt i samband med nybyggnationen.

Trygghetsvandring på ritbordet

Polisen Anders Rydberg är fast övertygad om att det går att bygga bort brott. Tillsammans med arkitekter och andra aktörer i byggbranschen har han tagit fram handboken *Bo Tryggt 05*.

Småskalighet kombinerat med öppna ytor. Insyn och social kontroll. Det är några av ledorden för Anders Rydberg, samordnare för den brottsförebyggande verksamheten på Länskriminalpolisen i Stockholm och projektledare för handboken *Bo Tryggt 05*.

Polisen i Stockholm har länge arbetat med trygghet i bostadsområden och manualen *Bo Tryggt 05* är ett led i det arbetet. Skriften har tagits fram tillsammans med forskare vid Kungliga tekniska högskolan och Chalmers och andra aktörer i byggbranschen, och det handlar om att skapa miljöer där människor känner sig trygga.

Tanken med manualen är att få med brottsförebyggande och trygghetsskapande aspekter redan på planeringsstadiet när ett bostadsområde ska byggas eller byggas om.

Skriften är indelad i byggprocessens olika skeden och tar upp vad som är bra att tänka på beroende på var i processen man befinner sig.

Manualen innehåller checklistor för olika typer av byggprojekt, liksom metodbeskrivningar för trygghetsvandringar. Det unika för *Bo Tryggt 05* är att både reella och virtuella trygghetsvandringar beskrivs. De virtuella vandringarna kan göras när projektet fortfarande är på planeringsstadiet, i manualen beskrivs detaljerat hur det går till. I manualen framhålls också vikten av samarbete över gränserna och de goda idéer och tankar som kommer ut av de mänskliga mötena.

Därför uppmanas alla aktörer att sätta av ordentligt med tid för möten, där de tillsammans studerar och diskuterar allt tillgängligt material.

Deltagarna bör ha varierande bakgrund, och i skriften listas en lång rad av yrkesgrupper som kan bjudas in, några av dem är: belysningskonsult, butiksägare, el-konsult, gatukontorsrepresentant, hyresgästförening, klottersanerare, polis, platschef på bygget, stadspla-

nearkitekt, störningsjouren, väktare och översiktsplanerare.

Inför den virtuella vandringen ska alla kartor, ritningar, modeller, foton och statistik finnas tillgängliga.

Med utgångspunkt från materialet ska deltagarna arbeta med olika scenarier, så många som möjligt.

Exempel på scenarier:

- **DU SKA BESÖKA EN SLÄKTING.** Hur hittar du? Var parkerar du? Ska okända besökare få parkera i ett garage?
- **DU ÄR NYBLIVEN PENSIONÄR** och ska promenera med din hund. Vilken väg känns tryggast?
- **DU ÄR ORDFÖRANDE I BOSTADSRÄTTSFÖRENINGEN** och ska ordna en fest. Vad finns det för lokaler, hur ser det ut utanför?
- **DU ÄR SMÅBARNSFÖRÄLDER** och har varit och handlat med din tvååring. Bilen är full med kassar, hur får du med dig dem och barnet hem?
- **DU ÄR YRKESTJUV.** Vilka vägar är det lättast att ta sig in i bostadshuset eller garaget?
- **DU ÄR UNG** och vill träffa kompisarna, vilka ställen är det roligast att hänga på?

Tanken är att diskussionerna kring de olika scenarierna ska göra det tydligt hur området kan planeras på bästa sätt utifrån trygghet och tillgänglighet.

Till stor del är *Bo Tryggt 05* inriktad på att förebygga mängdbrott, till exempel bostadsinbrott, cykelstölder, bilbrott och vissa våldsbrott. Mängdbrott är den kategori av brott som anmäls mest, men mörkertalet är stort.

Främlingar ska känna sig iakttagna och det ska inte finnas några skumma vrår eller buskage att gömma sig bakom.

Dessutom ska det finnas ett väl fungerande skalskydd, vilket innebär

ordentliga lås och att dörrar och fönster är svåra att ta sig igenom.

I ett område som är planerat för att förhindra brott, blir effekten på ungdomsbrottligheten stor eftersom ungdomsbrotten i stor utsträckning sker enligt devisen tillfället gör tjuven, menar Anders Rydberg.

– Vissa kan till och med uppleva att all mängdbrottlighet försvinner när bostadsinbrotten går ner, säger han.

Anders Rydberg lyfter fram bostadsområdet Ärvinge norr om Stockholm där det redan vid planeringen av området genomfördes en virtuell vandring för att få med de brottsförebyggande och trygghetsskapande aspekterna. Ärvinge är en relativt ny del av stadsdelen Kista och området består förutom av kontorslokaler, framför allt av flerfamiljshus. Här bor nästan 30 000 personer och lika många arbetar i området.

Ärvinge har utvecklats till ett välskött område och det finns inget klotter. På uteplatserna står grillar och andra prylar obevakade utan att försvinna, medan det i Ärvinge Gård intill är helt otänkbart att lämna saker framme.

Enligt en kriminologisk studie från år 2000 hade Ärvinge under åren 1996–1999 bara 1,7 inbrott per tusen lägenheter, medan bostadsområdet på andra sidan vägen, Ärvinge Gård, hade 5,6 inbrott per tusen lägenheter.

De relativt få inbrotten i Ärvinge antas bero på den sociala kontrollen. Området är planerat för att hyresgästerna ska trivas med att vara utomhus. Dessutom är arbetsplatser integrerade i Ärvinge, vilket gör att det aldrig är folktomt.

Tvättstugorna ligger ofta i nedre botten och har stora fönsterrutor för att det ska vara enkelt att se både ut och in. Gårdsytorna är små och öppna, gångstråken i området raka, det finns inga krökar eller buskage att gömma sig bakom. Allt för att det ska bli lättare att se vad som händer i området.

Loftgångarna är korta för att underlätta för de boende att känna igen varandra och reagera när det dyker upp någon i området som inte hör hemma där.

Det finns inga källare, i stället är förråden inbyggda i lägenheterna, och alla lägenheter har säkerhetsdörrar. Garaget är integrerat i ett bostadshus och lägenheterna mitt emot har full insyn över det som sker där inne.

ATT TÄNKA PÅ

- Blanda arbetsplatser, bostäder och människor i olika åldrar för att skapa livfulla platser som används nästan hela dygnet.
- Det ska vara överblickbart. Inga buskage att gömma sig i. Gårdsytorna ska vara öppna, gång- och cykelvägar lätta att följa med blicken. Bra belysning är viktigt.
- Det ska vara lätt att hitta. Se till att adresser och ingångar till husen är tydliga.
- Ordentligt skalskydd. Exempelvis säkra fönster och dörrar med brytskydd.
- Rent och snyggt. Ett välskött område signalerar att här bor människor som bryr sig.
- Osynliga gränser. Genom att markera med grindstolpar, pelare eller form på gårdar och hus delas den rumsliga känslan in i privata och offentliga områden.
- Välj material och planera bebyggelse och miljö så att det blir så enkelt som möjligt att ta hand om klotter och skadegörelse.
- Uppmuntra de boende till social kontroll.
- Se till att hålla byggnader och uterum i gott skick. Regelbundna kontroller och snabba åtgärder är A och O. En ovårdad miljö leder till otrygghet och inbjuder till vandalisering.

Tryggare bostäder med god planering

Svenska Bostäder är ett av de trettiotal företag och organisationer som varit med i arbetet med Bo Tryggt 05, genom att delta med kvarter Säteritaket, ett nybyggnadsprojekt i femtiotalsförorten Hässelby Gård utanför Stockholm som består av 97 lägenheter.

För Svenska Bostäders del innebar det handledning tillsammans med polisen, arkitekter och de konsulter som var inblandade i byggprojektet. Målsättningen var att hitta svagheter i byggprojektet.

Med hjälp av fantasin gjorde projektgruppen en virtuell vandring tillsammans genom området. Uppgiften var att sätta sig in i en ensam kvinnas situation, sent på kvällen. Gå hennes väg till garaget, tunnelbanan eller till tvättstugan. Att hitta de svaga punkter där hon kunde känna sig extra otrygg. Det har bland annat resulterat i glasfönster i tvättstugan för att man enkelt ska kunna se ut och in.

– Trots att vi arbetar brottsförebyggande sedan några år tillbaka hittade vi flera svagheter i projektet. Det handlade framför allt om att vi behövde tänka mer på belysning, se till att sikten är god och ha ordentliga fönster i exempelvis tvättstugor och dörrar, berättar Svenska bostäders projektledare Bo Wetterud.

För att hyresgästerna ska lockas ut finns nu en boulevard och en fontän med plaskdamm inne på gården i kvarter Säteritaket. Om hyresgästerna är utomhus medför det gratis bevakning av området, är tanken.

Enligt en mätning som bostadsföretaget självt har gjort har satsningen slagit väl ut. De boende i Säteritaket i Hässelby ger sitt område höga betyg när det gäller belysning och säkerhet i förrådsutrymmen.

– Nu jobbar vi med att bygga bort brott i alla våra projekt och jag tycker att det ger en väldig skillnad, säger Bo Wetterud, som menar att det inte är särskilt mycket dyrare att bygga brottsförebyggande. Han anser att den extra kostnaden för till exempel ett utökat skal-skydd, glasade väggytor och dörrar och lite längre projekteringstid snart tjänas in på drift och underhåll.

Men inte bara byggprocessen är viktig. Husvärdarna har också en viktig uppgift med att röra sig i området och kontrollera att allt är helt och snyggt. Klotter måste snabbt bort för att minska känslan av otrygghet. Det är också viktigt att kolla att dörrar är stängda och att ingen obehörig trots allt slunkit in i ett trapphus.

– Man skulle kunna säga att husvärdarna är mjukvaran som får det att fungera. Skriften Bo Tryggt 05 finns att ladda ner på adressen: www.botryggt.se

”En sida av arbetet med den fysiska miljön är att planera och bygga för att människor kan mötas, träffas och få en möjlighet att lära känna varandra.”

Trygghetsvandra i skolor

Unga människor tillbringar en stor del av sin vakna tid i skolan. Här förutsätts också att de ska vara trygga och säkra.

Men enligt samordnaren i Nackas brottsförebyggare råd, Jan Landström, är det i skolan som ungdomar utför och råkar ut för allra flest brott.

– I Nacka har vi varit väldigt fokuserade på skolan i vårt brottsförebyggande arbete, säger Jan Landström.

Nacka är en kommun som gränsar till Stockholm. En stor del av bebyggelsen består av idylliska villor och småhus, men här finns också ett så kallat miljonprogramsområde med flerfamiljshus.

Tanken att utföra trygghetsvandringar i Nackas skolor föddes för ett par år sedan.

Sedan dess har Jan Landström utbildat rektorerna i kommunen, och tillsammans med folkhälsoplaneraren Pernilla Marcus skapat en enkel manual för trygghetsvandringar i skolan.

Men det viktigaste är egentligen ett gediget förarbete innan vandringen utförs, poängterar han. Rätt kontakter måste ha knutits med alla inblandade så att elevernas synpunkter inte riskerar att bli slag ut i tomma luften. Framför allt ska skolledningen vara med på noterna, men även fastighetskontoret eller andra kommunala instanser kan behöva kontaktas och förberedas.

– Man måste kunna ta hand om de förslag som eleverna kommer upp med, annars riskerar trygghetsarbetet att göra motsatt verkan, förklarar Jan Landström.

Björknässkolan ligger i ett lugnt och lantligt område med övervägande småhus. Det är ett område som nyligen ändrat karaktär från sommarboende till permanentboende. I skolan genomförs varje år en temadag för eleverna i årskurs sju, då man tar upp frågor om trygghet, mobbing och elevernas utsatthet. Inledningsvis inbjuds lärarna på skolan och barnens föräldrar till en föreläsning på temat. Därefter följer elevernas trygghetsvandring som en naturlig del av arbetet.

– Då får barnen en chans att berätta var de tycker det är läskigt att vara i skolan, förklarar rektorn, Christina Spjuth.

Björknässkolan är en stor skola med cirka tusen elever i årskur-

serna o till 9. Christina Spjuth ser framför allt trygghetsarbetet som en ”medvetandeprocess” för både skolans personal och dess elever.

– Det är bra att lärarna får veta vilka delar på skolan som upplevs som otrygga, så att de kan dröja sig kvar där en extra stund. Men även eleverna kan behöva bli medvetna om var de inte ska hålla till om de känner sig osäkra, säger hon.

I manualen får skolorna rådet att genomföra vandringarna tillsammans med elever i årskurs sju. Enligt Jan Landström och Pernilla Marcus är sjuorna ofta engagerade, men otrygga i en ny skolmiljö. De ska också vistas fler år i skolan än övriga högstadiel elever.

Här finns även förslag på hur eleverna ska delas upp inför trygghetsvandringen. Ibland kan det vara lämpligt att de går i större grupper tillsammans med läraren, eller att tjejer och killar skiljs åt från varandra. Det viktiga är att de känner sig trygga i gruppen och vågar säga vad de tycker.

Den förtryckta manualen är utformad efter fyra övergripande perspektiv:

- **HUR SKÖTSELN OCH UNDERHÅLLET SER UT PÅ SKOLAN?** Är det skräpigt, finns det skrymmande buskar, sly, trasiga lampor eller klotter? Finns här tillräckligt med bänkar och lekredskap?

- **HUR ÄR SKOLBYGGNADEN UTFORMAD?** Har den murar som skymmer, mörka platser i trapphus och korridorer, är belysningen tillräcklig och fönstren rätt placerade? Hur är entrén konstruerad?

- **HUR ÄR OMRÅDET UTANFÖR SKOLBYGGNADEN UTFORMAD?** Finns det något otryggt ”ingenmansland”, obefolkade mellanrum, otrygga passager, gångtunnlar, busskurer eller områden som är svåra att hitta i?

- **FINNS DET VACKRA PLATSER SOM ÄR VIKTIGA ATT BEVARA?**

Resultatet av den senaste trygghetsvandringen på Björknässkolan blev inte bara en rad synpunkter på hur tryggheten ska kunna ökas för eleverna. Det kom också en del förslag på hur trivselen i skolan kan förbättras. Av elevernas protokoll framgår att de önskar mer grönska på skolområdet och bättre belysning på vissa ställen. Men här finns också idéer om hur man kan pigga upp inomhusmiljön

genom att måla väggarna i ”fina glada färger”.

Nu har sjuornas synpunkter gått vidare till skolans ledning, där bland annat Christina Spjuth ska ta ställning till vilka åtgärder som ska vidtas.

– Tidigare trygghetsvandringar har resulterat i att övervakningskameror har satts upp och att extra belysning har kunnat ordnas. Men det viktigaste är att lärarna känner till var barnen tycker att det är otäckt, så att de faktiskt kan vara där, säger hon.

Trygghetsvandringar hjälp till att skapa mjukare miljö

När Fuxernaskolan i Lilla Edet drog igång sitt trygghetsarbete för drygt ett år sedan var situationen på skolan katastrofal med omfattande skadegörelse och dagliga våldsinslag mellan eleverna. Fuxernaskolan ansågs vara kommunens problemskola. Under en period kring årsskiftet 2005/2006 var det till och med så illa att polisen tvingades att patrullera i korridorerna.

Lilla Edet är en liten ort med cirka 5 000 invånare, där brukssamhället lever kvar.

2005 utpekades Fuxernaskolan, med elever från förskolan till årskurs nio, som Sveriges sämsta skola. De föräldrar som hade möjlighet valde att flytta sina barn till andra skolor.

– Då kostade skadegörelsen oss en miljon kronor om året, berättar skolområdeschefen Magnus Olsson, som arbetat målinriktat för att få till stånd en förändring. Han förklarar att satsningen på Fuxernaskolan har gjorts på bred front och delats upp på fyra olika ”ben”. Trygghetsvandringarna är en mindre del i en större helhet

– De fyra benen är den fysiska utemiljön, en mjukare skola, satsningen på ökade kunskaper och ett ökat förtroende hos föräldrar och andra berörda, förklarar han.

Utemiljön stod först på schemat, och inledningsvis togs 125 kvadratmeter klotter bort från skolan och dess närområde. Samtidigt såg man till att även fastigheterna intill skolan sanerades.

Efter den rivstarten har skadegörelsen minskat dramatiskt, och skolan har än mer kunnat koncentrera sig på att nå målet om en ”mjukare” skolmiljö. Och då handlar det framför allt om att värna om de goda relationerna som finns inom skolan, säger skolchefen.

Men här kommer också trygghetsvandringarna in, menar Magnus

Olsson. Som en del i den brottsförebyggande processen, bland annat.

– Under hösten 2006 involverade vi våra olika elevråd för låg-, mellan- och högstadiet för att genomföra en kartläggning av skolmiljön, förklarar han.

Trygghetsarbetet började med ett så kallat Rådslag där elevrådet, en specialpedagog och skolans rektor, tjänstemän från miljö- och byggförvaltningen, kommunens drogförebyggare, representanter för Högskolan Väst och en representant för det kommunala fastighetsbolaget Leifab medverkade.

Under en heldag diskuterade parterna tryggheten i och runt omkring skolan, hur det borde vara, vilka krav som kunde ställas – och vem som var ansvarig för genomförandet. Ett protokoll fördes också över de brister som kom upp.

– Både eleverna och fastighetsbolaget upplevde detta mycket positivt, eftersom det gavs en möjlighet till en rakare kommunikation, säger Helena Grimm, miljöplanerare i Lilla Edet.

Många frågor kunde besvaras omedelbart av de ansvariga, och som bonus har eleverna fått namn och ansikte på den person eller organisation de bör vända sig till i olika frågor.

Trygghetsvandringen genomfördes därefter i direkt anslutning till Rådslaget. Elevrådet, specialpedagogen och rektorn deltog i vandringen.

Eleverna förseddes med digitalkameror och anteckningsblock och gick därefter igenom skolan, skolgården och de närmaste omgivningarna (300–500 meter).

Resultatet blev ett antal fotografier där klotter, skadegörelse eller avsaknad av vissa saker, till exempel belysning, kunde påvisas. När trygghetsvandringen var avslutad tog man relativt omgående kontakt med dem som var ansvariga för bristerna.

Vissa saker kunde enkelt åtgärdas, vilket också skedde omedelbart, som att fastighetsägaren satte upp ett cykelställ som efterfrågades.

Andra insatser har däremot tagit längre tid.

– Vi i kommunen måste lära oss att reagera snabbare på ungdomars synpunkter, tycker Magnus Olsson.

Enligt miljöplaneraren Helena Grimm planeras fler återkommande trygghetsvandringar i framtiden. Den direkta kommunikationen mellan elever och fastighetsägare har haft stor effekt på skadegörelsen, menar hon.

Tidigare har reparationerna alltid dröjt för länge.

– Då tyckte eleverna att ingenting hände och reagerade med mer skadegörelse, som kostade ännu mer – så ännu mindre blev gjort. En negativ spiral alltså. Den har avstannat, tack vare Rådslaget och trygghetsvandringarna, förklarar hon.

ATT TÄNKA PÅ

- Inled med en muntlig presentation av trygghetsvandringen för eleverna innan ni går ut.
- Poängtera att ni vill ta reda på elevernas kunskaper om otrygghet på skolan. Lyft fram vikten av att få ungdomars syn på saken.
- Förbered skollledning/kommun och efterfråga ett löfte om att förslag på åtgärder som kommer upp under trygghetsvandringen ska tas på allvar och ombesörjas i möjligaste mån.
- Lärare bör vara med under vandringen.
- Dela gärna upp klassen och låt till exempel tio elever gå i skollokalerna och tio på skolgården. Ibland kan det vara bra att dela gruppen så att tjejer och killar går för sig. Man kan också dela in klassen i smågrupper.
- Sammanfatta vad ni kommit fram till direkt efter vandringen. Om fler saker kommer upp, dokumentera även dem.
- Det kan vara lämpligt att göra trygghetsvandringar med sjuorna.
- Använd er av dokumentationen från vandringen och återkoppla gärna till den under året. Låt eleverna delta i de åtgärder som ska vidtas kring skolmiljön.

Information om trygghetsvandringar i skolan på Nacka kommuns webbplats: www.nacka.se

Referenser

Birgersson, Lisbeth och Jofjord, Lotta (2006). *Lokal samverkan för ökad trygghet och säkerhet*. Göteborg: SDF Kortedala Göteborg.

Bretzer, Ylva Norén (2004). *Brottsförebyggande och trygghetsarbete i Göteborg samt en utvärdering av Tryggare och Mänskligare Göteborg*. Göteborg: Göteborgs kommun.

Heber, Anita (2007). *Var rädd om dig!: Rädsla för brott enligt forskning, intervjupersoner och dagspress*. Kriminologiska institutionen. Stockholm: Stockholms universitet.

Jordan, Thomas (2006). *Tryggare och Mänskligare Göteborg*. Göteborg: Tryggare och mänskligare Göteborg.

Klarqvist, Björn (2004). *Inga enkla grejer. Trygghet och mänsklighet som brottsförebyggande projekt*. Göteborg: Göteborgs kommun och Chalmers tekniska högskola.

Lindh, Jonny (2000). *En empirisk prövning. Ärvinge*. Kriminologi, C-uppsats. Stockholm: Stockholms universitet.

Listerborn, Carina (2000). *Tryggare stad: kan man förändra rädslans platser?* Göteborg: Stadsbyggnadskontoret.

Sarnecki, Jerzy (2004). *Kunskapsbaserad brottsprevention*. Teoretiska utgångspunkter för brottsförebyggande arbete i Stockholms stad. Stockholm: Stockholms stad.

Boverket (1998). *Brott, bebyggelse och planering*. Redaktör: Bo Birgersson. Kalmar: Boverket.

Brottsförebyggande Centrum Rinkeby (2007). *Trygghetsvandringar i Rinkeby 2007 – en cd*. Stockholm: Brottsförebyggande Centrum Rinkeby.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *En dokumentation från en trygghetskonferens 12–13 juni 2007*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *Förbättrad utomhusbelysning och brottsprevention. En systematisk forskningsgenomgång*. Rapport 2007:28. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Nacka kommun (2004). *Trygghetsvandring i skolan – vad gör dig trygg*. Nacka: Nacka kommun.

Tryggare och Männskligare Göteborg (2005). *Dokumentation av en trygghetsvandringskonferens – 1 december 2005*. Göteborg: Tryggare och Männskligare Göteborg.

Tryggare och Männskligare Göteborg (2006). Forsa-symposium 2006, *Trygghetens dilemma, tillit – risker – säkerhet*. Göteborg: Tryggare och Männskligare Göteborg.

Tryggare och Männskligare Göteborg (2007). *Steg för steg för ett tryggare Göteborg. Trygghetsvandring – en vägledning*. Göteborg: Tryggare och Männskligare Göteborg.

Wallqvist, Annette (2006). *Goda grannar i låghus känner sig tryggast*. Bofast 2006, 10:43.

Wallqvist, Annette (2005). *Grannarnas ögon bästa brottskyddet*. Bofast 2005, 7.

Wallqvist, Annette (2005). *Brott kan byggas bort*. Apropå 2005, 3:10.

Intervjuer:

Alsén, Karin, folkhälsosamordnare i Tynnered, Göteborgs kommun.

Barkman, Ulrika, folkhälsosamordnare i Högsbo, Göteborgs kommun.

Cruse-Sondén, Gerd, arkitekt Tryggare och Männskligare Göteborg.

Fallah, Siamac, samordnare för trygghetsarbetet i Kortedala, Göteborgs kommun.

Granhällen, Per, samordnare lokala brottsförebyggande rådet i Rinkeby.

Grimm, Helena, miljöplanerare Lilla Edets kommun.

Heber, Anita, doktor i kriminologi och utredare på Brottsförebyggande rådet.

Håkansson, Borghild, projektledare Tryggare och Männskligare Göteborg.

Kvarnsell, Helena, lärare Björknäs skola i Nacka.

Landström, Jan, samordnare lokala brottsförebyggande rådet Nacka kommun.

Lindholm, Sune, samordnare lokala brottsförebyggande rådet i Botkyrka.

Listerborn, Carina, filosofie doktor i stadsbyggnad, verksam vid universitetet i Lund och på Malmö Högskola.

Marcus, Pernilla, folkhälsoplanerare i Nacka kommun.

Melin, Helene, enhetschef på fritidsverksamheten i Högsbo, Göteborgs kommun.

Olsson, Magnus, rektor Fuxernaskolan i Lilla Edet.

Sjödahl, Olof, planarkitekt på Göteborgs stadsbyggnadskontor.

Spjuth, Christina, rektor Björknäs skola i Nacka.

Svanberg, Karin, utvecklingsledare på enheten för drog- och brottsprevention i Stockholms stad.

Internet:

www.bottryggt.se

www.kortedala.goteborg.se

www.nacka.se

www.svebo.se

www.goteborg.se/tryggaremanskligare

Tidigare utgivna idéskrifter:

- Idéskrift 1. Bygga upp lokalt brottsförebyggande arbete.
- Idéskrift 2. Kartläggning, problemanalys & prioriteringar.
- Idéskrift 3. Brottsförebyggande åtgärder i praktiken.
- Idéskrift 4. Utvärdering & dokumentation.
- Idéskrift 5. Brott på karta.
- Idéskrift 6. Grannsamverkan.
- Idéskrift 7. Brottsförebyggande arbete i skolan.
- Idéskrift 8. Lupp. En lokal uppföljnings- och prognosprocedur i problemorienterat arbete mot brott.
- Idéskrift 9. Att förebygga våld mot kvinnor i nära relationer.
- Idéskrift 10. Föräldrastöd i teori och praktik.
- Idéskrift 11. Tio lokala brottsförebyggande råd.
- Idéskrift 12. Brottsförebyggande arbete i praktiken.
- Idéskrift 13. Klotterförebyggande åtgärder.
- Idéskrift 14. Minska bilbrott i bostadsområden.
- Idéskrift 15. Brottsoffer.